

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	10
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВОГО ОБЛІКУ В БАНКАХ	11
1.1. Складові елементи системи бухгалтерського обліку в банках, їх характеристика.....	12
1.2. Державне регулювання та нормативно-правове забезпечення бухгалтерського обліку в банках України.....	15
1.3. Загальна характеристика міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ) та їх застосування в банківській системі України.....	17
1.4. Характеристика концептуальної основи фінансової звітності, опублікованої Радою з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку.....	22
1.5. Концепції фінансового обліку та звітності, що застосовуються в банках України.....	25
1.6. Облікова політика банку.....	26
1.7. Суть операційної діяльності банку, її організація та забезпечення.....	29
1.8. Документування операцій у банках.....	32
1.9. Фундаментальна облікова модель, її застосування в банках.....	34
1.10. Класифікація банківських бухгалтерських рахунків.....	37
1.11. Структура та характеристика Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України.....	39
1.12. Синтетичний та аналітичний облік в банках.....	41
Основні терміни розділу.....	45
Запитання для перевірки знань.....	48
Тести.....	49
Задачі.....	53
РОЗДІЛ 2. ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ БАНКУ	55
2.1. Мета фінансової звітності банку та якісні характеристики корисної фінансової інформації.....	56
2.2. Загальні вимоги міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ) щодо фінансової звітності.....	58
2.3. Види фінансової звітності банків України, вимоги щодо її подання та оприлюднення.....	65
2.4. Характеристика фінансових звітів банку.....	71
2.4.1 Звіт про фінансовий стан.....	71
2.4.2 Звіт про прибутки і збитки та інший сукупний дохід.....	74
2.4.3 Звіт про зміни у власному капіталі.....	80
2.4.4 Звіт про рух грошових коштів.....	83
2.4.5 Примітки до фінансових звітів.....	91

2.5.	Особливості складання консолідованої фінансової звітності	96
2.6.	Аудиторський звіт, що складається за результатами щорічної аудиторської перевірки фінансової звітності банку.....	101
	Основні терміни розділу.....	112
	Запитання для перевірки знань.....	113
	Тести.....	114
	Задачі.....	119
	РОЗДІЛ 3. ОБЛІК ГРОШОВИХ КОШТІВ БАНКУ.....	124
3.1.	Поняття грошових коштів та еквівалентів грошових коштів.....	125
3.2.	Види банківських операцій з готівковими коштами та організація їх проведення.....	126
3.3.	Характеристика рахунків, що використовуються для обліку готівкових коштів.....	128
3.4.	Облік операцій з приймання касами банків готівкових коштів.....	131
3.5.	Облік операцій з видачі касами банків готівкових коштів.....	133
3.6.	Організація та облік інкасації коштів у клієнтів банку.....	136
3.7.	Облік надлишків та недостач готівки в касі банку.....	139
3.8.	Облік операцій з пам'ятними монетами, що мають гривневий номінал і виконують функцію засобу платежу.....	139
3.9.	Організація та облік банківських операцій за кореспондентськими рахунками.....	143
	3.9.1. Поняття, види та призначення кореспондентських рахунків....	143
	3.9.2. Організація та облік міжбанківських розрахунків через систему електронних платежів НБУ.....	145
	3.9.3. Облік розрахунків через внутрішньобанківську міжфілійну платіжну систему (ВМПС).....	151
	3.9.4. Облік міжбанківських розрахунків, які здійснюються за прямими кореспондентськими рахунками.....	154
3.10.	Облік операцій з підкріплення банків готівкою.....	162
3.11.	Розкриття інформації про грошові кошти та еквіваленти грошових коштів банку.....	166
	Основні терміни розділу.....	168
	Запитання для перевірки знань.....	170
	Тести.....	172
	Задачі.....	175
	РОЗДІЛ 4. ОБЛІК ДЕПОЗИТІВ.....	179
4.1.	Економічний зміст депозитів та їх класифікація.....	180
4.2.	Методологічні засади бухгалтерського обліку депозитних операцій.....	182

4.3.	Облік вкладів (депозитів) на вимогу клієнтів банку.....	187
4.4.	Облік строкових депозитів клієнтів банку	191
4.5.	Облік коштів, залучених за ощадними (депозитними) сертифікатами	199
4.6.	Розкриття інформації про залучені банком депозити.....	205
	Основні терміни розділу.....	207
	Запитання для перевірки знань.....	208
	Тести.....	210
	Задачі.....	213

РОЗДІЛ 5. ІНСТРУМЕНТИ БЕЗГОТІВКОВИХ РОЗРАХУНКІВ ТА ОБЛІК ОПЕРАЦІЙ ЗА ЦИМИ РОЗРАХУНКАМИ..... 216

5.1.	Поняття безготівкових розрахунків та вимоги щодо їх проведення..	217
5.2.	Організація та облік розрахунків із застосуванням платіжних доручень, платіжних вимог-доручень та платіжних вимог.....	223
5.3.	Організація та облік розрахунків з допомогою розрахункових чеків.	229
5.4.	Організація та облік розрахунків за акредитивами.....	235
5.5.	Облік розрахунків з допомогою платіжних карток.....	246
	Основні терміни розділу.....	250
	Запитання для перевірки знань.....	253
	Тести.....	255
	Задачі.....	259

РОЗДІЛ 6. ОБЛІК КРЕДИТНИХ АКТИВІВ ТА ПОЗАБАЛАНСОВИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ КРЕДИТНОГО ХАРАКТЕРУ..... 262

6.1.	Сутність банківського кредиту, його види та класифікація.....	263
6.2.	Методологічні засади бухгалтерського обліку наданих банками кредитів	265
6.3.	Характеристика рахунків, що використовуються для обліку операцій з кредитування клієнтів банку.....	270
6.4.	Облік операцій із надання банком кредитів клієнтам та їх повернення.....	273
6.5.	Облік доходів за наданими кредитами клієнтам банку.....	275
6.6.	Облік забезпечення кредитних операцій.....	280
6.7.	Особливості обліку окремих кредитних операцій.....	284
	6.7.1. Облік кредитних ліній.....	284
	6.7.2. Облік кредитів овердрафт.....	285
	6.7.3. Облік факторингових операцій.....	288

6.7.4. Облік кредитів, наданих суб'єктам господарювання за операціями репо.....	291
6.7.5. Облік операцій з урахування векселів.....	292
6.7.6. Облік наданих гарантій	296
6.8. Облік операцій з формування і використання резервів на покриття збитків від зменшення корисності кредитів.....	302
6.9. Розкриття інформації про надані банком кредити та позабалансові зобов'язання кредитного характеру.....	306
Основні терміни розділу.....	310
Запитання для перевірки знань.....	313
Тести.....	314
Задачі.....	317
РОЗДІЛ 7. ОБЛІК ФІНАНСОВИХ ІНВЕСТИЦІЙ.....	321
7.1. Поняття фінансових інвестицій та їх класифікація.....	322
7.2. Методологічні засади бухгалтерського обліку фінансових інвестицій.....	328
7.3. Облік фінансових інвестицій, що оцінюються за справедливою вартістю з визнанням переоцінки через прибутки або збитки	332
7.4. Облік фінансових інвестицій, придбаних у портфель на продаж.....	341
7.5. Облік цінних паперів, що утримуються в портфелі банку до погашення.....	353
7.6. Облік інвестицій в асоційовані та дочірні компанії.....	361
7.7. Облік інвестицій в асоційовані та дочірні компанії, утримуваних для продажу	366
7.8. Розкриття інформації про фінансові інвестиції банку.....	369
Основні терміни розділу.....	375
Запитання для перевірки знань.....	377
Тести.....	378
Задачі.....	383
РОЗДІЛ 8. ОБЛІК ВАЛЮТНИХ ОПЕРАЦІЙ.....	387
8.1. Економічний зміст валютних операцій, їх види та класифікація....	388
8.2. Методологічні засади бухгалтерського обліку валютних операцій.	396
8.3. Облік готівкових валютно-обмінних операцій	402
8.4. Облік операцій з купівлі та продажу банківських металів з фізичною поставкою.....	407
8.5. Облік операцій з прийняття на інкасо банкнот іноземних держав.	410
8.6. Облік операцій з іменними чеками в іноземній валюті.....	412
8.7. Облік операцій з продажу та купівлі дорожніх чеків.....	417

8.8.	Облік безготівкових операцій з купівлі та продажу іноземної валюти та банківських металів.....	421
8.9.	Облік валютно-обмінних операцій, що здійснюються на умовах спот	429
8.10	Розкриття інформації про валютні операції.....	433
	Основні терміни розділу.....	438
	Запитання для перевірки знань.....	440
	Тести.....	442
	Задачі.....	446

РОЗДІЛ 9. ОБЛІК ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ І НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ БАНКУ..... 450

9.1.	Поняття необоротних активів банку та їх класифікація.....	451
9.2.	Методологічні засади бухгалтерського обліку основних засобів та нематеріальних активів.....	452
9.3.	Облік операцій з придбання та створення основних засобів та нематеріальних активів.....	463
9.4	Облік витрат на підтримання об'єктів необоротних активів у робочому стані та поліпшення основних засобів і удосконалення нематеріальних активів.....	465
9.5.	Амортизація основних засобів та нематеріальних активів.....	467
9.6.	Переоцінка основних засобів та нематеріальних активів	475
9.7.	Визнання зменшення корисності основних засобів та нематеріальних активів.....	480
9.8.	Облік вибуття основних засобів та нематеріальних активів.....	482
9.9.	Облік необоротних активів, утримуваних для продажу.....	484
9.10.	Облік інвестиційної нерухомості.....	487
9.11.	Облік гудвілу	492
9.12.	Розкриття інформації про основні засоби та нематеріальні активи банку.....	494
	Основні терміни розділу.....	500
	Запитання для перевірки знань.....	502
	Тести.....	503
	Задачі.....	505

РОЗДІЛ 10. ОБЛІК ЛІЗИНГОВИХ ОПЕРАЦІЙ..... 508

10.1.	Економічний зміст та види лізингових операцій.....	509
10.2.	Методологічні засади бухгалтерського обліку лізингових операцій	512
10.3.	Облік операцій з фінансового лізингу лізингодавцем.....	514

10.4.	Відображення в обліку фінансового лізингу лізингоодержувачем.	519
10.5.	Облік оперативного лізингу лізингодавцем.....	522
10.6.	Облік операцій з оперативного лізингу лізингоодержувачем.....	524
10.7.	Відображення в обліку продавця операції з продажу необоротного активу із зворотною орендою.....	525
10.8.	Відображення в обліку покупця операції з продажу необоротного активу із зворотною орендою.....	528
10.9.	Розкриття інформації про лізингові операції.....	530
	Основні терміни розділу.....	534
	Запитання для перевірки знань.....	535
	Тести.....	536
	Задачі.....	540
РОЗДІЛ 11. ОБЛІК ЗАПАСІВ МАТЕРІАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ БАНКУ		542
11.1.	Поняття запасів, системи їх обліку та методи визначення собівартості.....	543
11.2.	Методологічні засади бухгалтерського обліку запасів матеріальних цінностей.....	545
11.3.	Облік операцій із придбання банком запасів матеріальних цінностей.....	547
11.4.	Списання запасів матеріальних цінностей.....	549
11.5.	Облік операцій із запасами матеріальних цінностей, що передані або надані в заставу.....	552
11.6.	Облік резервів для відшкодування можливих втрат за дебіторською заборгованістю, пов'язаною із запасами матеріальних цінностей.....	554
11.7.	Розкриття інформації про запаси матеріальних цінностей банку....	555
	Основні терміни розділу.....	556
	Запитання для перевірки знань.....	557
	Тести.....	558
	Задачі.....	560
РОЗДІЛ 12. ОБЛІК ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ БАНКУ		562
12.1.	Поняття і структура власного та регулятивного капіталу банку.....	563
12.2.	Методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про власний капітал.....	565
12.3.	Облік операцій з формування та збільшення статутного капіталу банку.....	568
12.4.	Облік викуплених банком власних акцій.....	572
12.5.	Облік розрахунків за дивідендами.....	574
12.6.	Розкриття інформації про власний капітал банку.....	576
	Основні терміни розділу.....	579

Запитання для перевірки знань.....	580
Тести.....	581
Задачі.....	583
РОЗДІЛ 13. ОБЛІК ДОХОДІВ, ВИТРАТ ТА ФІНАНСОВОГО РЕЗУЛЬТАТУ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКУ.....	585
13.1. Економічний зміст доходів і витрат банків та їх класифікація.....	586
13.2. Методологічні засади бухгалтерського обліку доходів і витрат....	589
13.3. Облік процентних доходів і витрат	594
13.4. Облік комісійних доходів і витрат	599
13.5. Облік результатів від торговельних операцій.....	603
13.6. Облік загальних адміністративних витрат.....	604
13.7. Облік витрат з податку на прибуток.....	608
13.8. Облік фінансового результату діяльності банку та розподілу прибутку.....	611
13.9. Розкриття інформації про доходи, витрати та фінансовий результат діяльності банку.....	614
Основні терміни розділу.....	619
Запитання для перевірки знань.....	621
Тести.....	622
Задачі.....	625
Бібліографічний перелік.....	628
Предметний покажчик.....	635
ДОДАТКИ.....	640

ПЕРЕДМОВА

Бухгалтерський облік по праву називають мовою бізнесу. Від рівня володіння цією «мовою» в значній мірі залежить професіоналізм та компетентність економіста.

Дисципліна «Фінансовий облік у банках» займає важливе місце у формуванні професійних компетентностей, якими повинен володіти майбутній фахівець з банківської справи. До таких компетентностей, зокрема, слід віднести розуміння концепцій та володіння методиками, що лежать в основі відображення діяльності банку в його обліковій системі; вміння інтерпретувати, аналізувати та використовувати інформацію, наведену у банківській фінансовій звітності для прийняття економічних рішень.

За останні роки у Міжнародні стандарти фінансової звітності та нормативно-правові акти НБУ, які регламентують порядок здійснення банківських операцій та методику їх бухгалтерського обліку, було внесено багато змін і доповнень. Крім цього, із запровадженням з 1 січня 2012 р. обов'язковості складання вітчизняними банками фінансової звітності за МСФЗ, було докорінно змінено підходи до подання і розкриття інформації у фінансовій звітності. Усе це зумовило необхідність та актуальність перевидання підручника «Фінансовий облік у банках (у контексті МСФЗ)».

Друге видання підручника перероблене із врахуванням зазначених вище змін, а також доповнено новим матеріалом. У ньому викладено теоретико-правові засади ведення фінансового обліку та складання фінансової звітності в банках України, методику обліку грошових коштів, депозитів, інструментів безготівкових розрахунків, кредитів, фінансових інвестицій, валютних операцій, основних засобів та нематеріальних активів, лізингових операцій, запасів матеріальних цінностей, власного капіталу, доходів, витрат та фінансового результату. Значну увагу приділено питанням, пов'язаним з розкриттям інформації про банківські операції у фінансовій звітності. На думку автора, це допоможе користувачам підручника побачити вплив облікових принципів, правил, методів і процедур на представлення інформації про діяльність банку у його фінансовій звітності, а також служитиме допомогою у процесі проведення аналізу та аудиту банківської діяльності як загалом, так і окремих її сфер.

Мета підручника – ознайомити читачів з системою фінансового обліку та звітності в банках України, основними вимогами МСФЗ та нормативно-правових актів НБУ щодо обліку банківських операцій і складання фінансової звітності; допомогти студентам засвоїти методику фінансового обліку різних видів банківських операцій, сформувати навички вирішення облікових задач, виробити вміння розуміти та використовувати інформацію, що наведена у фінансовій звітності у процесі прийняття економічних рішень.

Підручник призначений для студентів вищих навчальних закладів, аспірантів, викладачів, науковців, банківських працівників та осіб, які цікавляться обліком та фінансовою звітністю банків.